

BIBLIOTEKA KLASZTORU OO. REFORMATÓW
W ŁĄKACH NA POMORZU

Jednym z najbardziej znanych miejsc pielgrzymkowych w dawnej diecezji chełmińskiej były Łąki, leżące nieopodal Nowego Miasta nad Drwęcą. Znajdujący się tam klasztor oo. reformatów mieścił w swych murach piękną, łaskami słynącą figurę Madonny, koronowaną uroczyscie w 1752 roku tzw. koronami rzymskimi. Zwłaszcza w XIX wieku Łąki były sławne. Nazywano je po prostu „zachodnio-pruską Częstochową”¹. Zamknięcie i zniesienie klasztoru nastąpiło w wyniku tzw. walki kulturalnej rządu pruskiego w 1875 roku. Siedem lat później klasztor spłonął na skutek uderzenia pioruna. Łaskami słynącą figurę Matki Boskiej zdołano jednak przenieść do kościoła w Nowym Mieście.

Jest rzeczą zrozumiałą, że tak znaczny klasztor musiał posiadać również bibliotekę. OO. reformaci przybyli w 1624 r. do Nowego Miasta, skąd po kilku latach (w 1629 r.) przenieśli się do Łąk. Zatem zaczątki biblioteki były już w Nowym Mieście, w ich pierwszej rezydencji, która spłonęła, a właściwy rozwój księgozbioru przypada na okres przebywania zakonników w Łąkach.

Pasja, z jaką rząd pruski niszczył ślady życia kulturalnego w klasztorze łąkowskim, gdy po pożarze burzono wszystko, co przypominałoby jeszcze miejsce kultu, sprawiła, że nie zachował się żaden spis czy katalog książek. Nieliczne ocalałe egzemplarze przynieśli ludzie do plebanii nowomiejskiej, gdzie do dziś dnia się znajdują. One przeto stanowią główne źródło niniejszego szkicu o bibliotece².

¹ Por. „Pielgrzym” (wyd. w Pelplinie) 1883, nr 139. — Szersze wiadomości o Łąkach można znaleźć w kilku opracowaniach. Najważniejszymi z nich są: ks. A. Betlejewski: *Łąki bratiańskie*. Toruń 1903; ks. J. Tuszyński: *Klasztor oo. reformatów w Łąkach*. „Mestwin”. Dodatek naukowo-literacki „Słowa Pomorskiego”. 1930 nr 13—14. Ponadto informacje o Łąkach, jako miejscu pielgrzymkowym, znaleźć można we wszystkich prawie pracach, dotyczących łaskami słynących miejsc maryjnych w Polsce.

² Jedynym źródłem do opracowania niniejszego tematu były zatem — poza statutami prowincji zakonnej i wzmiankami z „Pielgrzyma” — nieliczne, ocalałe po zniesieniu klasztoru książki znajdujące się obecnie na plebanii kościoła parafialnego

Znane powiedzenie, że „*Clastrum sine armario est quasi castrum sine armentario*”, każe poszukiwać biblioteki oo. reformatów już w Nowym Mieście, gdzie zakonnicy najpierw przebywali. Biblioteka klasztoru nie była dziełem przypadku, lecz wzrastała w liczbę równocześnie z rozwojem konwentu, będąc z nim niejako organicznie złączona. Zdanie o posiadaniu przez ojców księgozbioru — niezbyt może liczny — w konwencie nowomiejskim zdaje się potwierdzać proveniencja: „*Conventus Neoforensis Fratrum Reformatorum Minorum*”, widniejąca na kartach wielu ksiąg. Wiadomo jednak, że wyraz: „*Neoforensis*” nie zawsze odnosił się czasowo do lat 1624—1629, lecz używany był do ostatniego nawet wieku jako określenie klasztoru łąkowskiego. Nie jest to zatem dowód na istnienie biblioteki w konwencie nowomiejskim. Zachowało się jednak jedno dzieło (Cornelius a Lapide: *Commentaria in omnes D. Pauli Epistolas. Antverpiae 1621*), które obok wspomnianej proveniencji nosi jako datę zinwentaryzowania rok 1625, co już wyraźnie świadczy, że ojcowie w swej pierwszej rezydencji posiadali pewien zbiór ksiąg. Napad lisowczyków (1625 r.) a następnie zniszczenie klasztoru przez Szwedów (1629 r.) odbiły się zapewne na bibliotece, skoro nawet „*Originalia Foundationis seu Erectionis igne absumpta [sunt] in prima residentia lignea*”, jak pisali później ojcowie do regencji³. Osiedlenie się zakonników w Łąkach rozpoczyna nowy i właściwy okres rozwoju biblioteki.

Kilka było źródeł, z jakich wpływały do klasztoru książki. Pierwszym, choć nie wiadomo czy głównym źródłem, była zwyczajna forma zakupu. Nie spotykamy o tym, co prawda, wyraźnych wzmianek w samych ksiązkach, jednak statuty prowincji oficjalnie to przełożonym konwentów nakazywały⁴. Powinni oni kupować przede wszystkim najnowsze wydawnictwa (nie ma wzmianek, że teologiczne) a następnie inne, z których zakonnicy mieliby pożytek. Należy więc słusznie przypuszczać, że taka procedura miała miejsce także w Łąkach.

Drugim, być może, najbogatszym źródłem⁵ zasilającym bibliotekę klasztorną, byli dobroczyńcy konwentu. Raczej rzadko ofiarowywano książki bezinteresownie. Nótatki na nich uczynione w rodzaju: „*Oretur*

w Nowym Mieście. Zbiór ten staraniem tamtejszego proboszcza ks. dziek. A. Mechlina otrzymał odpowiednie pomieszczenie, jak również został skatalogowany na nowo przez autora. Niniejszy szkic o bibliotece jest niepełny, ponieważ źródło, z którego czerpię (ksiąжки), jest również fragmentaryczne.

³ Archiwum Diec. Chełmińskiej w Pelplinie. *Monastica*: Łąki s. 77.

⁴ *Statuta Fratrum Ordinis Minorum S. P. N. Francisci Reformatorum Provinciae Marianaе in Prussia. 1791. Cap. XII s. 2 nr 4.*

pro benefactoribus“, lub inne treściowo bogatsze (np. sygn. 81) wykazują, że książka była zwykle środkiem płatniczym zastępującym stypendium mszalne. Najliczniejsze pod tym względem grono dobroczyńców stanowili księża diecezjalni. Już w 1654 r. spotykamy zapis testamentarny ks. Waleriana Radzyńskiego, protonotariusza apostolskiego i proboszcza z Golubia, który część swej biblioteki przekazuje do Łąk⁵. Proweniencje przekazały nam takie nazwiska: Ludwik Dittmer — proboszcz z Łasina i kanonik chełmiński, Salisius Kulisiński — kuratus z Grodziczna, Mikołaj Zieliński — proboszcz z Bursztynowa, Antoni Jeleński — „parochus Surentensis“ (!), K. Willich — proboszcz z Byszwałdu, Wojciech Olszewski, K. Kłodziński — wikariusze katedry chełmińskiej, Remigian Kozłowski ze Świętego, Bernard Janowski z Kurzętnika i Ksawery Samplawski z Radzyna. Ten ostatni przekazał 14 IV 1858 r. większą ilość książek do biblioteki klasztornej. Był on zresztą szczególnym opiekunem konwentu⁶.

Trudniej nieco ująć w krótkim słowie trzecie źródło zapelniające półki biblioteki. Chodzi o to, że wśród ocalałych egzemplarzy znajduje się sporo książek z obcych klasztorów tak oo. reformatów, jak też innych zakonów. Spotykamy dzieła z miejscowości: Goruszki, Stolzenberg, Prabuty, Żuromin, Grudziądz (klasztor oo. reformatów), Gdańsk, Malborg, Toruń (jezuici), Toruń (domikanie), Nowe, Świecie (bernardyni), Topolno (paulini). Tak w wykazie nazwisk dobrodziejów, jak i w szeregu wyliczonych dopiero klasztorów są napewno poważne luki, gdyż opieramy się li tylko — w tym wypadku — na książkach, których, jak wspomnieliśmy, pozostało niewiele. Przyczyny, dla których owe książki znalazły się w bibliotece konwentu łąkowskiego, mogły być różne. Co do klasztorów oo. reformatów przyjąć można wymianę tych zwłaszcza egzemplarzy, których było kilka, darowiznę i wypożyczenie. Fakt kasaty zakonów zastał, być może, dzieła te w konwencie łąkowskim, gdzie też już zostały. Niejedną obcą księgę przynieśli może ludzie, gdy znoszono dany klasztor⁷. W każdym razie jest rzeczą bardzo prawdopodobną, że ów przyływ dzieł z obcych klasztorów stoi w związku z edyktem kasacyjnym z 1810 r. Stwierdzić bowiem należy, iż największy rozwój biblio-

⁵ Archiw. Kapit. Chełmińskiej. B. III, 15, k. 35. (Pelplin).

⁶ Zob. Wspomnienia pośmiertne o ks. Samplawskim. „Tyg. katol.” 1866 nr 20.

⁷ Ks. St. Załęski (Jezuici w Polsce. T. 6 cz. 2 s. 740) pisząc o jezuitach toruńskich zaznacza, że po ogłoszeniu breve kasacyjnego (1773) książki rozkradziono. Być może, iż ze strony ludzi nazywało się to ratowaniem książek i niektóre z nich przyniesiono w dobrej wierze do Łąk.

teki łąkowskiej przypadł na wiek XIX. Mamy na uwadze nie tylko przyływ książek z obcych klasztorów czy też darowiznę ks. Samplawskiego (1858 r.), lecz przede wszystkim otwarcie w Łąkach zakonnego studium filozoficzno-teologicznego.

Nie ulega wątpliwości, że studium takie wymagało odrębnej biblioteki, zawierającej książki na określone ściśle tematy dyscyplin teologicznych. Potrzeba było również wielu egzemplarzy, które miały służyć jako podręczniki, co także powodowało, że biblioteka studium teologicznego była ściśle oddzielona (nie koniecznie co do zajmowanego pomieszczenia) od klasztornej. Wskazują na to wyraźne napisy na książkach. Stąd też, w nikłym wprawdzie stopniu, zorientować się można, jacy autorzy stanowili przedmiot studiów. I tak np. w prawie kanonicznym aktualnym był Reiffenstuel i Vascotti (*Enchiridion Juris Canonici*), również Vascottiego (*Institutiones historiae ecclesiasticae*) studiowano w historii Kościoła, w teologii moralnej zaś Antoine'a, Pohla i Scavinusa. Na niejednej z tych książek są jeszcze wyraźne napisy, kto się nimi posługiwał.

„Strukturę” biblioteki klasztornej określały specjalne przepisy ustanawiane m. in. na kongregacjach zakonnych⁸. Weszły one potem wspólnie z przepisami, jakie w tej mierze nakładały konstytucje zakonne, do statutów prowincji pruskiej tworząc osobny artykuł: „De bibliothecis conventuum”⁹. Każdy konwent obowiązany był posiadać bibliotekę, w której dbał o należyty porządek wyznaczony specjalnie bibliotekarz. Przepisy nakazywały również posiadanie katalogu alfabetycznego¹⁰, zawierającego „ewidencję” i sygnatury książek. Obok tego statuty używają określeń: katalog ogólny i szczegółowy. Pierwszy pokrywał się z alfabetycznym, drugi — partykularny zawierał wykaz „librorum... in cellis fratrum existentium”¹¹. Była to zatem, używając dzisiejszej terminologii, kartoteka rewersów. Dalsze przepisy mówiły bowiem wyraźnie, że wypożyczający książkę był zobowiązany pozostawić w bibliotece kartkę z wyszczególnieniem autora i tytułu wypożyczonego dzieła, dodając na końcu własnoręczny podpis. Kartkę taką otrzymywało się

⁸ Por. ks. O. Myszkowski: Dalszy ciąg Przydatku do kronik Braci Mniejszych św. Franciszka, [B.m.] 1806 s. 99.

⁹ Statuta Fratrum Ordinis Minorum. Cap. XII art. 2 s. 150—152.

¹⁰ Prawdopodobnie był to katalog tzw. działowy, w którym poszczególne hasła lub znaki literowe działów ułożono w porządku alfabetycznym. Por. ks. L. Zalewski: Biblioteka Seminarium Duchownego w Lublinie i biblioteki klasztorne w diec. lubelskiej i podlaskiej. Warszawa 1926 s. 113.

¹¹ Statuta cap. XII art. 2 nr 1.

z powrotem z chwilą oddania książki, co należało czynić przed każdą kongregacją i kapitułą pod karą nieposłuszeństwa¹².

Osobne pomieszczenie miały mieć książki zakazane o treści here-tyckiej¹³. Nie wiemy, czy biblioteka łąkowska takie posiadała; nie zachował się bowiem, o ile mi wiadomo, żaden katalog, żaden spis książek, choćby najnowszych. Ile woluminów liczyła biblioteka łąkowska, trudno dziś stwierdzić. Książek było podobno ponad 1000¹⁴. Wydaje się, że liczba ta nie odbiega zbyt od rzeczywistości, gdyż w granicach od 1500 do 2500 tomów wahała się zawartość bibliotek tego zakonu¹⁵. Nie było to — rzecz jasna — regułą, lecz tylko przeciętną klasztorów reformackich i to na terenie pewnej połaci Polski.

Chcąc omówić niektóre cenniejsze dzieła biblioteki łąkowskiej, zwrócić się trzeba najpierw ku inkunabułom. Między zachowanymi woluminami w parafii nowomiejskiej znalazł się jeden „biały kruk”: Część druga części drugiej sumy św. Tomasza, wyłaczana w Bazylei w 1485 r. Dzieło to o rozmiarach 28 x 38,5 cm z tekstem dwukolumnowym, 62-liniowym, jest na pierwszej karcie iluminowane złotem a na następnych tradycyjnymi kolorami: minią i niebieskim. Oprawa jest nowsza, tekturowa z płóciennym grzbietem i narożnikami (sygn. 244). Drugi inkunabuł z klasztoru łąkowskiego znalazł się w Bibliotece Seminarium Duchownego w Pelplinie. Jest to „Missale dominorum Teutonicorum” drukowane w r. 1499 u Jerzego Stuchsa w Norymberdze. Ponieważ mszał ten nosi wyraźną proveniencję: „Fratrum Reformatorum Conventus Neoforensis Ad Prata Mariana”, wnioskować można, że jest to późniejszy nabytek zakonników, być może czyjaś darowizna, choć wszelkich szczegółów co do tego brak. Egzemplarz ten o rozmiarach 24 x 33,5 cm jest oprawiony w skórę. Oprawa, choć dawna, nie jest jednak oryginalna — pierwotna¹⁶. Z XVI-wiecznych druków należałoby wymienić dzieła św. Augustyna i św. Jana Chryzostoma oraz stojące na pograniczu następnego stulecia komentarze do Pisma św. Korneliusza a Lapide (sygn. 217, 70; 210—214). Cenną pozycją wieku XVII są kazania ks. Piotra Skargi z 1609 roku tłoczone, mimo polskiego tekstu, charakterystyczną

¹² Tamże nr 2.

¹³ U Myszkowskiego (Dalszy ciąg Przydatku) na s. 99 czytamy: „Na mocy deklaracji Klemensa XIV papieża dnia 28 stycznia 1773 daney pozwolono, aby w bibliotekach mogły się mieścić zakazane książki, że te jednak nie wszystkim czytać wolno, winny być osobno od innych zamknięte”.

¹⁴ Por. „Pielgrzym” 1883 nr 115.

¹⁵ Ks. L. Zalewski, jw. s. 109—136.

¹⁶ Biblioteka Seminarium Duch. w Pelplinie. Sygn. (Inc.) F. 766.

gotycką czcionką (sygn. 257). Dołączyć tu można jeszcze pisma egzegetyczne Jana de Sylveira (sygn. 202nn), dzieła moralne Reiffenstuela (sygn. 252), jak również sui generis encyklopedię Beyerlincka, „Magnum theatrum vitae humanae” (sygn. 258—264).

Między dziełami z lat późniejszych nie spotyka się pozycji cenniejszych, biorąc pod uwagę ocalałe resztki biblioteki klasztornej. Wielkie usługi oddałby tu niewątpliwie zachowany katalog, ale taki, jak już wspomniano, nie dochował się. Załączony przy końcu wykaz niektórych książek pozwala na pewną w tej mierze orientację.

Edykt (z 1810 roku) kasujący zakony w Prusach nie zniósł formalnie konwentu łąkowskiego; tym mniej zaszkodził jego bibliotece¹⁷. I chociaż likwidacja bibliotek klasztornych następowała według ustalonego rozdzielnika¹⁸, nie dotyczyło to Łąk, gdzie biblioteka stała nienaruszona do czasu pożaru kościoła, który wydarzył się w r. 1882. Wiadomo, że wspomniana likwidacja bibliotek zakonnych przeprowadzana była w sposób chaotyczny. Podobnie działo się z Łąkami. Dopiero w 1881 roku regencja przypomniała sobie, że przecież zamknięty klasztor mieści w sobie bibliotekę. Stwierdzono, że zawiera ona „wiele drogocennych dzieł”¹⁹. Przejrzenie ich zlecono — jak informował dalej „Pielgrzym” — sekretarzowi powiatowemu Meisterknechtowi, który miał je następnie wysłać do Ministerstwa Oświecenia. Wysyłki tej prawdopodobnie nie dokonano, gdyż „Pielgrzym” przypuszczalnie wspomniałby o tym fakcie; zresztą los przeznaczył bibliotece łąkowskiej finał bardziej tragiczny.

Pożar kościoła w 1882 roku oszczędził co prawda bibliotekę, jednak ludzie przybywający z ratunkiem dla bezpieczeństwa wynosili również książki z klasztoru. Później zwrócono je zakonnikom²⁰. Nie ulega jednak wątpliwości, że nie jedna książka przy takiej czynności zginęła a inne poniszczono. Biblioteka wszakże istniała nadal. Kiedy zaś nastąpiła likwidacja sprzętów klasztornych przez licytację, „Pielgrzym” znowu pisał: „Drogocenna biblioteka klasztorna, składająca się z więcej jak 1000 książek poszła też pod młotek. Podobno sprzedawano księgi podług

¹⁷ Niezgodne zatem z prawdą jest to, co pisze ks. T. G l e m m a (Biblioteka biskupstwa chełmińskiego. W: „Biblioteki wielkopolskie i pomorskie”. Poznań 1929 s. 290) a za nim ks. F. M a n t h e y (X. F. Pelpliński [pseud.] 100 lat Seminarium Duchownego w Pelplinie. „Oręd. Diec. chełm.” 1948 s. 458), mianowicie, że do biblioteki pelplińskiej przesłano również książki z Łąk i to około 1837 albo, jak podaje ks. Manthey, w 1854 r.

¹⁸ Por. ks. T. - G l e m m a, jw. s. 290.

¹⁹ „Pielgrzym” 1881 nr 70.

²⁰ Tamże 1882 nr 53.

wagi”²¹. Zamieszczona nieco później relacja naocznego świadka potwierdziła to przypuszczenie: Książki „sprzedawano jak na licytacji przeszlęj — na centnary”²². Licytacji zatem było kilka i na każdej z nich sprzedawano również książki. Pozbywanie się ich „na centnary” świadczyło nie tylko o bezmyślności władz kierujących licytacją klasztoru lecz także dowodziło o chęci zniszczenia tego, co mogłoby przypominać jeszcze życie intelektualne zakonników, tym bardziej, że w tym kierunku szły także docinki prasy niemieckiej²³.

Taki zatem był koniec biblioteki łąkowskiego klasztoru. Nabyte przez ludzi książki albo pozostały nadal w ich rękach albo zasiliły potem, być może, niejeden antykwariat; nieliczne egzemplarze przynieśli ludzie do mieszkającego w Nowym Mieście prowincjała. Jest to jedyna, na ile nam wiadomo, większa ilość książek ocalała do dzisiejszego dnia²⁴.

Niniejszy wykaz książek*, pochodzących z klasztoru łąkowskiego a znajdujących się obecnie na plebanii nowomiejskiej, nie jest kompletny. Do zbioru bowiem druków proveniencji łąkowskiej, jak świadczą o tym napisy na niektórych książkach, dołączono z czasem resztki księgozbiorów ostatnich proboszczów Nowego Miasta. Katalogując na nowo wszystkie te książki ustalić trzeba było według proveniencji lub nota-

²¹ Tamże 1883 nr 115.

²² Tamże nr 130.

²³ „Pielgrzym” (1883 nr 120) podaje, że grudziądzki „Gesselliger”, chcąc może odwrócić uwagę od niechlubnego sposobu sprzedaży książek, informował swych czytelników, że biblioteka była niewielka, gdyż oo. reformacji nie lubili książek, woleli za to częstować gości. W kilka tygodni później „Pielgrzym” (nr 139) zamieścił list polskiego emigranta z Londynu. Człowiek ten odpowiadał m. in. na szydercze wzmianki „Gesselligera” odnośnie biblioteki, pisząc: „Panowie owi (tj. prusacy) nie znają praw gościnności polskiej. Należą niezawodnie do owej klasy ludzi wielkiego swego Vaterlandu, którzy lubią wycierać półmiski u Polaków i w razie dobrego ugoszczenia lub miernego, zawsze znajdują słowa nagany dla gościnnego gospodarza. Uczoność panów owych zdaje się nie sięga daleko, bo grzeczność nakazuje, aby nie szarpać sławy nieobecnym i tych, którzy się bronić nie mogą”.

²⁴ Posiadanie przez Bibliotekę Seminarium Duchownego w Pelplinie jednego inkunabułu z Łąk nie świadczy jeszcze o jakimś formalnym przesłaniu większej ilości książek z klasztoru do Pelplina, jak sądził ks. Glemma. Książki, jeśli nawet było ich więcej, dostać się mogły do Pelplina tylko przez tych, którzy brali udział w licytacji. Nastąpiło to jednak nie wcześniej jak w 1883 roku.

* Autor, wychodząc z założenia historyka biblioteki łąkowskiej, główny nacisk położył na problematykę proveniencji poszczególnych pozycji księgozbioru, mniejszą uwagę zwracając na ich opis bibliograficzny, gdzie zastosował skrócenia tytułów oraz pominął niektóre szczegóły, jak format druku i jego objętość oraz dla druków XVIII i XIX-wiecznych nazwę drukarza względnie nakładcy. Ze względów praktycznych opisy jego w kwestii wyboru i formy hasła autorskiego dostosowaliśmy do wymagań stawianych przy opracowaniu katalogowym starodruków oraz druków nowszych. Niektórych pozycji, ze względu na konieczność porównania zachowanych, zdefektowanych egzemplarzy dawnej biblioteki łąkowskiej z innymi znajdującymi się ewentualnie w bibliotekach polskich, nie udało się zidentyfikować. (Uw. Red.).

tek, co należy do Łąk a co do byłych rządców parafii nowomiejskiej. Pozostała oczywiście grupa „neutralna“ — bez notatek, mogąca być własnością każdej ze wspomnianych stron. Tej grupy właśnie nie podaliśmy, aczkolwiek nie wykluczamy, że mogą wśród niej znajdować się książki z klasztoru łąkowskiego. Rozstrzygnąłby to jedynie zachowany katalog ale ten nie istnieje. Dopuszczając jednak ewentualność, że wśród owej grupy są również książki oo. reformatów, podać można orientacyjną liczbę istniejących w Nowem Mieście resztek biblioteki łąkowskiej na około 120 dzieł.

OBJAŚNIENIE SKRÓTÓW

BMC.	= Catalogue of books printed in the XV-th century now in the British Museum, T. 1—8, London 1908 sq.
Backer-Sommer-vogel	= A. Backer de: Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus. Partie 2 Nouv. ed. par le P. C. Sommervogel, T. 1—11, Bruxelles 1890—1932.
Brunet	= J. Ch. Brunet: Manuel du libraire et de l'amateur de livres. 5 éd. T. 1—6, Paris 1860—1865.
C.	= W. A Copinger: Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum. P. 1—2, London 1895—1902.
Ebert	= F. A. Ebert: Allgemeines bibliographisches Lexikon. Bd. 1—2, Leipzig 1821—1830.
Estr.	= K. Estreicher: Bibliografia polska. Kraków 1872 nn.
Graesse	= J. G. T. Graesse: Trésor de livres rares et précieux. T. 1—8, Milano 1950.
H.	= L. Hain: Repertorium bibliographicum. Vol. 1—2, Stuttgart 1826—1828.
HC.	= Hain — Copinger, jw.
JP. Gd.	= H. Jędrzejowska, M. Pelczarowa: Katalog inkunabułów Biblioteki Miejskiej w Gdańsku. Gdańsk 1954.
Koc. BUWr.	= B. Kocowski: Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Cz. 1. Wrocław 1959.
Schulte	= J. Fr. Schulte v.: Die Geschichte der Quellen und Literatur des canonischen Rechts von Gratian bis auf die Gegenwart. Bd. 1—3. Stuttgart 1875—1880.

Pismo św., mszały, rytuały

1. BIBLIA (ex vers. Vulg.). Lovanii, Bartholomaeus Gravius, 1547. Ebert 2308.
 1. Ex libris Conventus S. Nicolai Ordinis Praedicatorum.
 2. Ex libris Conventus Loncoviensis, Ita est.
2. [BIBLIA] Novum Testamentum Hebraice. Londini 1821.

Proweniencja nieczytelna poza wyrazami:... ad Eccl[esiam] S. Nicolai Graesse VII 95.

3. CONCORDANTIAE Sacrorum. Venetiis 1754.
 1. Ex libris Rndi Dni Thomae Kościński 1818.
 2. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
4. HISTORIA Pisma św. dla szkół rzym.-kat. Wyjątek z Biblii J. Wujka. Chełmno 1842. Estr. V 176.

Ossowicki, Reiske, Fiedler, od Anastazego.
5. MISSALE Romanum. Venetiis 1762.
6. MISSALE dominorum Teutonicorum. Nürnberg, Georgius Stuchs, 1499. 2°. C. 4242. — JP. Gd. 425.
7. MORINUS Joannes. Commentarius de sacris Ecclesiae ordinationibus. Antverpiae, Hendricus Desbordes, 1695. Brunet 1906.
 1. Ex libris Nicolai Zieliński Parochi Burstynoviensis 1755¹.
 2. Hic liber ex Munificentia supra specificati illustris ac Reverendi Domini iam tunc Curati Graboviensis Notarii Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Dni Andreae Bajer Eppi Culmensis et Pomes. Anno Domini 1762 die 25 octobris Conventui ad Prata Mariana dono oblatu est: Oretur pro Eo.
8. GAVANTI Bartholomeus, Thesaurus sacrorum rituum. Venetiis 1794.
 1. Ex thesauro Sacrorum Rituum Patris Merati in Rubric. Missalis Romani. Applicatur Bibliothecae Conventus Żurom[inensis]. Patres Ref. ex speciali dispositione A. R. P. Mnri Ref. Anno 1838. Ita est Fr, Thomas Rff. Min. Provinc.
 2. Pro Conventu Thoruno-Podgóriensi pp. Ref. Comparatus Ao 1760 cura et industria M. Vnbi Patris Narcisi Bukowski Missionarii Apostolici, et Guardiani pro tunc dicti Conventus. Constat hic tomus bona moneta 9. dico: novem.

E g z e g e z a

9. CORDERIUS Bartholomaeus, Catena sexaginta quinque Grecorum patrum in s. Lucam. Antverpiae, ex officina Plantiniana, 1628.

Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.
10. CORNELIUS a Lapide, Commentaria in Acta Apostolorum, Epistolas Canonicas et Apocalipsin. Antverpiae, apud Iacobum Meursium, 1662.
 1. Ex libris Resid, Mariaeburg Soc. Jesu dono M. D. Danielis Krawenberg V[ice] Oeconomi Mariaeburg[ensis] S. R. M. Secretario. Constant... Tomi 110 fl.
 2. Ex bibl. conventus Loncoviensis.
11. CORNELIUS a Lapide, Commentarius in quatuor Evangelia. Antverpiae, apud Ioan. et Iac. Meursium, 1649.
 1. A. D. 1666 Dominus Benedictus Hartmann [?] Conventui Neoforensi ad Prata B. Mariane Virginis Assumptae dedit donavitque, oretur pro eo.
 2. Ex bibl. Conventus Loncoviensis.
 3. Fratrum Reformatorum Conventus Neoforensis ad Prata Mariana.

¹ Por. Archiwum Diec. Chełm. w Pelplinie. Sygn. C. 57 s. 99.

12. CORNELIUS a Lapide, Commentarius in quatuor Evangelia. Antverpiae, apud Iacobum Meursium, 1660.
1. Inscriptus Catalogo Librorum Residentiae Mariaeburgensis Societatis Jesu. Donatus a M. D. Floriano Daniele Krawenberg V[ice] Oeonomo Mariaeburg[ensi] S. R. M. Secretario Anno Domini 1666 mense Sept. pretio 110 fl.
 2. Residentia Mariaeburgensis.
 3. Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.
13. CORNELIUS a Lapide, Commentaria in omnes d. Pauli Epistolas. Antverpiae, apud Martinum Nutium et fratres, 1621.
- Pro conventu Fr. Min. O. S. Patris Francisci Reformatorem ad B. V. Mariam Assumptam Ad Prata Mariana, Loncoviae 1625².
14. CORNELIUS a Lapide, Commentaria in quatuor Prophetas Maiores. Antverpiae, apud Martinum Nutium, 1625.
1. Hic liber industria P. A. R. Mariani Gigniewski comparatus applicatur Conventui Svetcensi. Ita est Fr. Marianus Gigniewski.
 2. Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.
15. CORNELIUS a Lapide, Commentarius in Jesue, Judicum, Ruth, IV Libros Regum et II Paralipomenon. Antverpiae, apud Iacobum Meursium, 1653.
1. Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.
 2. Pro conventu Neoforensis ad Prata Mariana Ord. Min. Ref.
16. JANSENIUS Cornelius, Commentaria in suam concordiam ac totam historiam evangelicam. Lugduni, apud Carolum Pesnot, 1582.
1. Hoc opus mi a Domino Bartholomeo Zawadzki amoris gratia donatum Ego Fr. Stanislaus Barthodowiski [?] cum licentia Superioris... offero et applico loco Svecensi Patrum Bernardinorum Observa. Oretur tamen pro Benefactoribus quibus meum obligavi debitum.
 2. Ex bibl. conventus Loncoviensis.
17. JANSENIUS Cornelius, Paraphrasis in Psalmos omnes Davidicos. Lugduni, apud Carolum Pesnot, 1580.
- Proweniencja jak w poprzednim.
18. PINA Joannes de, Madritensis S. J., Commentaria in Ecclesiasticum. T. IV. Lugduni, apud haered. Petri Prost, Philippi Borde et Laurentii Arnaud, 1646.
- Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.
19. PINEDA Joannes de, S. J., De rebus Salomonis regis libri octo. Moguntiae, sumpt. Antonii Hierati bibliop. Colon., 1613.
1. Applicatum ad Bibliothecam Conventus Svetensis ab Jll. Rnd. Dno Adalbertho Guszyński Praeposito Przyser[scensi]. Anno 1796 die 13 Aprilis.

² Część tej proweniencji pisana jest na dawniejszej, spod której wyraźnie widać słowo „Neoforum” obok roku 1625.

2. Ad Bibliothecam Conventus Svetensis.
 3. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
20. SYLVEIRA Joannes de, Commentaria in textum Evangelicum. T. I. Antverpiae, apud Lucam de Potter, 1665.
Pro Conventu Loncoviensis Patrum Reformatorum ad Prata Mariana omnes tomi.
21. Idem. T. III. Antverpiae, apud viduam Henrici Aertssens, 1665.
1. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
2. Pro Conventu Neoforiensi ad Assumpta B. V.
22. Idem. T. IV. Antverpiae, apud viduam Henrici Aertssens, 1665.
1. Pro Conventu Neoforiensi Fratrum Minorum Reformatorum Ordinis Sancti Patris Francisci.
2. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
23. Idem. T. V. Lugduni, apud fratr. Anissoniorum et Joannem Posuel, 1679.
Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
24. Idem. T. VI. Lugduni, Anissioniorum et Joannis Posuel et Claudii Rigaud, 1684.
Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
25. SYLVEIRA Joannes de, Commentaria in Actus Apostolorum. Lugduni, sumptib. Anissoniorum, Joann. Posuel et Claudii Rigaud, 1687.
1. Librum hunc ab Adm. Rndo Pre. Mariano Gigniewski S. Theol. Lect. Jubilato Praed. Gnli Custode Provinciae comparatum applico Bibliothecae Marianae Conventus Svecensis, Fr. Paulinus Kleina Minister Provlis mpp.
2. Ex Conventu Bibliothecae Loncoviensis.
26. SYLVEIRA Joannes de, Commentaria in Apocalypsim. Antverpiae, apud Lucam de Potter, 1666.
Ex Bibl. Conventus Loncoviensis.
27. SYLVEIRA Joannes de, Commentaria in Apocalypsim. T. I. Lugduni, sumpt. Anissoniorum, Joannis Posuel et Claudii Rigaud, 1687.
Librum hunc ab Adm Rndo Pre Mariano Gigniewski S. T. Lect. Jubilato Praedic. Gnli Provae Custode comparatum applico Babliothecae Marianae Conventus Svecensis. Fr. Paulinus Kleina Minister Prov. mpp.
28. ALEXANDER Natalis O. P., Historia ecclesiastica Veteris Novique Testamenti. T. I, II, IX. Lucae 1734.
Ex libris Jllmi Excellmi Rndmi dni Adalberti Stanislai de Leszcze Leski Episcopi Culmensis et Pomesaniae 1757 Pro Familia Lesciana (Ad usum Pris Maximiliani cum Benedic. Superiori) Cessit Monasterii Topolnensi 1795 id est Bibliothecae eiusdem Monasterii. Testor Fr. Felicianus Prior monast.

P a t r y s t y k a

29. AUGUSTINUS Aurelius, Opera tomis decem comprehensa. T. I. Lugduni, Joannes Quadratus, 1586.
30. Idem. T. II. Lugduni, Joannes Quadratus, 1586.
31. Idem. T. III. Lugduni, Joannes Quadratus, 1586.
32. Idem. T. IV. Antverpiae. off. Christophori Plantini architypographii regii, 1576.
Collegii Gedanensis Soc. Jesu.
33. Idem. T. VII. Basileae, apud Hieron. Frobennium et Nic. Episcopium, 1556.
Proweniencja zaklejona.
34. Idem. T. VIII. Basileae, apud Hieron. Frobennium et Nic. Episcopium, 1556.
35. Idem. T. IX. Lugduni, Joannes Quadratus, 1585.
Collegii Gedanensis Soc. Jesu.
36. Idem. T. XI. Index. Lugduni, Joannes Quadratus, 1586.
Ex libris Collegii Gedanensis Soc. Jesu.
37. JOANNES Chrisostomus, Opera. T. II. Venetiis, apud Dominicum Nicolinum, 1583.
1. In Catalogo libro[rum] Sanctimonial[ium] Thorunens[ium].
 2. Soc. Jesu 1608 [?].
 3. Ex bibl. Conv. Loncoviensis.

D o g m a t y k a

38. CONFESSIO fidei catholicae christianae.
Def.: brak k. tyt. Druk bibliogr. niezident.
1. Bibliothecae Ecclesiae Parochialis Graudsis inscripsit Andreas Wiechowic loci Praepositus Ao 1666.
 2. Ex libris Grosi Domini Remigiani Kozłowski De święte Applicatus et dono datus Conventui Neoforensi Ad Prata Mariana PP. Ref.
39. MONSCHEIN Josephus S. J., Theologia dogmatico-speculativa. Ed. 2. Tractatus IV. Friburgi Brgv. 1770. Backer-Sommervogel V. 1230.
1. Ex libris R. P. Roberti Cichorski Praepositi Coronoviensis, [i późniejszy dopisek:] post Wierzchucinensis³.
 2. Die 14 Aprilis 1858 Ad. A. R. D. Samplawski.
40. Idem. Tractatus VII. Friburgi Brgv. 1769.
Proweniencja jw.
41. PRIERIAS Sylvester de, Sylvestriane summae, quae summa summarum nuncupantur. Lugduni, apud haeredes Iacobi Iuntae, 1552.
Usui Fratrum Min. Ref. Conventus Neofor[ensis] Deputatus.

³ O. Jakub Robert Cichorski cysters, święcenia kapłańskie otrzymał w r. 1798.

42. THOMAS de Aquino. Summa Theologica. Vol. 2. Basel, Michael Wenssler, 1485. 2°. HC. 1434. — BMC. III. 729. — JP. Gd. 611. — Koc. BUWr. 2751.
43. VEGA Andreas.
Def.: brak k. tyt. Druk bibliogr. niezident.
Lib. A. Marcinkowski ⁴.

Teologia moralna

44. ANTOINE Paulus Gabriel, Compendium theologiae moralis universae. T. II. Vilnae 1784. Estr. XII 173.
Def.: brak końca.
1. Hic liber comparatus sub regimine R. P. a Libri Lilienthall pro Bibliotheca Conventus Novensis.
2. Ex libris R. Joannis Żurowski.
3. Jil. R. Episcopus Varmiensis modernus cessit ...est.
45. Antoine Paulus Gabriel, Theologia moralis universa. Cracoviae 1776. Wydanie nieznane Estr.
Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
46. Idem. Cracoviae 1760. Wydanie nieznane Estr.
1. Hic liber oblatuse est et dono ...ab A. R. P. Benedicto Sokolnicki Gvardiano Conventus Miedmievicen[is], Ao Dni 1763 ad usum simplicem P. Dionisij Sydry S. T. Lect. protunc Minri Provlis Actuali.
2. Pro Missis Applicatur Conventui Gorcensi P. R. Ref. 1781.
3. Applicatur studio theologico Patrum Reformatorum. Ita est. fr. Justus M. P. mpp.
47. Idem.
1. Po śmierci brata mego P. Michała Willicha ⁵ Tego autora ja niżej wyrażony poleci[łem] Konwentowi Łąkowskiemu oo. Reformatów. X. K. Willich mp.
2. Die 14 April. Samplawski.
48. Idem.
1. Ex libris Thomā Radziszewski: supra ...ificatus transtulit autorem hunc in ...Sarnowski.
2. Ex libris Petri Sarnowski 1830.
3. Die 14 April. X. Samplawski.
49. Idem.
1. Hic liber est emptus a Domo Varsaviensi Congr. Miss.
2. Applicatur Bibliothecae Conv. Loncoviensis. Ita est.

⁴ Ks. Andrzej Marcinkowski, w r. 1777 proboszcz w Rożentalu, później w Kazanicach i Nowym Mieście. Por. Arch. Diec. Chełm. C. 57 s. 1411, 1418, 1419.

⁵ K. Willich w r. 1761 kandyduje na wikariat w Lubawie; w r. 1764 objął parafię w Turowie a potem w Kazanicach. Por. Arch. Diec. Chełm. C. 57 s. 285, 571, 784—786.

50. Idem.

1. Ex libris Kozłowski 1741.
2. Ex libris Michaelis Wierzbicki.
3. Ex libris R. D. Adalberti Olszewski Vicarii ad Eccl. Cathedralem Culmensem A. D. 1800.
4. Applicatur Bibliothecae Conv. Loncov[iensis]. Ita est.

51. ARINGHI Paulus, Triumphus poenitentiae sive selectae poenitentium mortes. Romae, typis Philippi Mariae Mancini, 1670. Graesse I 196.

1. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
2. Pro Conventu Neoforensi PP. N. R. ad Prata Mariana.

52. ALPHONSUS Ligorius, Theologia moralis. Bassani 1791.

1. Salisius Kulisiński Curatus Grodzieznensis.
2. Applicatur Bibl. Conventus Loncoviensis. Ita est.

53. POTESTAS Felix, Examen ecclesiasticum. Venetiis 1759.

1. Libri cujus titulus R. P. Felicis Potestatis Examen Apostolicum [!] concedit, simplex usus M. V. P. Theodoro Borowicz Lectori pro tunc in Conventu Chocen[si] Controversarium Anno Dni 1778 d. 19 [?] Januari. Fr. Cyprianus Kozłowski Ref. Mnr. Provlis. mpp.
2. Hic liber Applicatur Bibliothecae ad S. Crucem pp. Reformatorum Gorgen[sis] 1833 [?].

54. Idem. Venetiis 1768.

Proweniencja nieczytelna z powodu wyblakłego atramentu.

55. POHL Andrzej, Institutiones theologiae moralis. T. I. Vilnae 1810. Estr. III 437.

1. Ex Bibliotheca Kłodziński presbyteri...
2. Conventus Loncoviensis.

56. Idem. T. II.

Applicatur Bibliothecae Studii theolog. PP. Ref. Conventus Loncoviensis.

57. Idem. T. II.

Applicatur Studio theolog. PP. Ref. Ita fr. Justus M. P. mp.

58. REIFFENSTUEL Anacletus, Theologia moralis. T. I—II. Monachii, apud Joan. Urbani Castl bibliopolae Monacens. et Pedepontani, 1662.

1. Sum Fratris Bernardi Rudnicki Ordinis S. Pauli Eremitae cum benedictione superioris ab Anno 1774 Varsavia.
2. Post fata olim Rndi Patris Rudnicki, sum legitimus possessor huius libri, absolvi Missas pro anima illius 20: Franciscus Josephus Bońkowski decanus,... curatus Rudz...[?] Anno Dni 1786.
3. Hunc Authorem Theologia moralis Ego Franciscus Bońkowski C[an.] Col. Plocen[sis], Praep. Kuczborien[sis] cedo Bibliothecae Residentiae Zuromin[ensis] P. P. Ref., et pium pro anima mea suspirium efflagito 1800 d. 17 Aprilis. Cura Patris P. pro tunc Profes...

59. SCAVINI Pietro, Theologia moralis universa. Mediolani 1860.

Applicatur Studio Theologico P. P. Refor. Ita est Fr. Justus Ref. M. P. mp.

60. TOLEDO Franciscus de, S. J., *Instructio sacerdotum ac poenitentium in qua... casuum conscientiae summa continetur*. Venetiis, apud Jo. Antonium Bertanum, 1616. Backer-Sommervogel VIII 74.
1. Ex libris Andreae Trzebicki Episcopi Cracoviensis.
 2. Hunc librum donavit Reverendus in Christo Pater Chrisostomus Bagieński Capelanus... sub signo Magnifici Castelani Sandomiriensis in vim amoris Domino Joanni a Bariis [?] Kochanowski Cochortis eius... Anno D. 1658.
61. TURNLEY Honoratus, *Tractatus de universa theologia morali*. T. I, III, IV, VI, VIII, IX, XII. Parrisiis 1747—1765.
1. Ex libris J. R. Cichorski Curati Wierzchutinensis.
 2. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
 3. Z. Helzberg.
 4. W tomie VI: die 14 Aprilis 1858... A. R. D. Samplawski.
62. BELLECIUS Aloisius S.J., *Medulla asceseos*. Monasterii 1846. Backer-Sommervogel I 1263.
1. Pawłowski Pa: Postolinensis dono obtulit Bibliothecae Conventus Loncoviensis.
 2. Ex bibl. Conv. Loncoviensis.
63. BUSAEUS Joannes S. J., *Viridarium christianarum virtutum*. Moguntiae, apud Joannem Albinum, 1610. Backer-Sommervogel II 438—439.
1. Possessor huius libri Batholomaeus Hieronamus Gruszewicz emit a R. P. Alberti Sylvestro Borzęcki fl. 12. Eundem librum Admodum Reverendo Paulo Woyszewicz dono obtulit Anno 1682. Idem qui supra.
 2. Post mortem eiusdem Admodum Rndi Pauli Woyszewicz cessit fratri eius Alberto Woyszewicz.
 3. Eundem librum dono Adm. Rev., Modrak... Cavernicensi Rndo Jacobo P. Tychnowy.
 4. Post fata eiusdem Rndi Domini ..Wioliński [?] ...Loncoviensis... hunc librum misit 1776 — liber praestantior ornavi auro.
64. HUMBERT Piotr ks., *Główne prawdy wiary oraz obowiązki chrześciana*. Warszawa 1842. Estr. II 157.
1. Applicatur Bibl. Conventus PP. Reformatorum Ords S. P. N. Erci 1856.
 2. Ad simplicem usum P. B. 1843. Ita est Fr. Pacificus Ref. Minister Ref.
65. DE IMITATIONE Christi libri IV. Viennae 1739.
- R. Tho[ma] S. de Chrabkowski — 1771 ...emptus fl. 6. mon[asterium] Gedan[ense] mpp.
66. NIEBERLE Aemilianus, *Octava seraphica religioso spiritualia exercitia facienti*. Wratislaviae 1754. Wydanie nieznanne Estr.
1. Patris Roberti Refor. 1797.
 2. Ex bibliotheca Conventus Loncoviensis.

Homiletyka i kazania

67. CONCIONES in septem psalmos poenitentiales.
Def.: brak k. tyt. i końca. Druk bibliogr. niezident.
68. DUNIN Petrus S. J., Kazania pogrzebne. Warszawa 1700. Estr. XV 407—408.
Ex libris Ludovici Dittmer 1716.
69. EXEMPLA virtutum et vitiorum [homilie]. Basileae, apud Henricum Petri, 1555.
Liber Conventus Neoforensis Fratrum Minorum Strictae Observ. Ref. ad Prata Mariana. Oretur pro benefactoribus.
70. HEIMBACH Matthias S. J., Rhetorica christiana. Augustae Trevirorum 1720.
Ex bibliotheca Neoforensi PP. Ord. Minor. S. P. Francisci Reformatorum ad Beatissimam Virginem Mariam in coelis assumptam, vulgo in Pratis Marianis.
71. KARNKOWSKI Stanislaus arcbp, Messiasz albo kazania o upadku i naprawie rodzaju ludzkiego. Poznań 1597. Estr. XIX 120.
Ex libris Marci Stanisłai Stoięński Par[ochi] Piase[cznensis].
72. KOWALICKI Franciscus S. J., Socyusz kaznodziei odświęt nego. Sandomierz 1728. Estr. XX 172—173.
Ex bibliotheca conv. Lonkoviensis; Pro Conventu Neoforensi, Industria R. P. Gvardiani Mexiński. Anno Domini 1733.
73. KAZANIA.
Def.: brak początku. Druk bibliogr. niezident.
74. LEGUCKI Joannes S. J., Kazania na solennych pogrzebach. Lwów 1750. Estr. XXI 148.
Ex bibliotheca Conventus Lonkoviensis.
75. MURCZYŃSKI Andreas S. J., Kazania przygodne na advent i pasye. Sandomierz 1753. Estr. XXII 630—631.
Ex libris Pauli Feblewski Parochi Rywałd[ensis] et Loncovien[is] ⁶. nunc autem ex libris Adami K...wski.
76. NOWAKOWSKI Antonius, Nowa korona chwały najwyższej monarchini nieba i ziemie. Jasna Góra Częstochowska 1718. Estr. XXIII 183.
Pro Conventu ad Prata Mariana Ord. Mrm. Ref. 1778.
77. PONIŃSKI Stephanus S. J., Królowa nieba i ziemi. Poznań 1721. Estr. XXV 57.
Ex libris Rdi Adalberti Piechowski.

⁶ Ks. Paweł Feblewski jako kuratus w Szywałdzie mianowany został w r. 1762 dziekanem w Łasinie. Por. Arch. Diec. Chełm. C. 57 s. 262.

78. SKARGA Petrus S. J., Kazania na niedziele i święta całego roku. Kraków, druk. Andrzeja Piotrkowszczyka, 1609. Estr. XXVIII 143.
1. Ex Thesauro Ecclesiae Miłobąd[zensis].
 2. Ex libris R. D. Martini Radwisnkowski [?].
 3. Należy do Piaseczna.
 4. Należy do Piaseczna Ultimate.
79. VIVIEN Michael, Tertullianus praedicans. T. I, III, V, VI. Coloniae Agrippinae, apud Joannem Vilhelmum Friessem bibl., 1681.
1. Ex libris R. Bernardi Jonowski V. C. C. 1753.
 2. Liber hic, cum caeteris 5. tomis eiusdem Autoris post fata Jllris R. D. Bernardi Jonowski Praepositi Cavernecensis cum obligationibus Missarum pro anima eiusdem cessit Bibliothecae Conventus nostri Loncoviensis cura M. V. P. Paschalis Metlicki, protunc Gvardiani Loncoviensis Anno Domini 1793.
 3. Nr 93 Conventus Łąkoviensis PP. Reformatior.

Historia

80. VASCOTTI Clarus, Institutiones historiae ecclesiasticae Novi Foederis. Romae 1851.
- Applicatur Bibliothecae et studio philosophiae Conventus Loncoviensis PP. Ref. 1856. Ita est. fr. Pacificus M. Prov.⁷
81. Idem.
1. Ex bibl. Conv. Loncoviensis. Applicatur studio philosophiae. Ita est.
 2. Fr. Constantinus, Fr. Stanislaus⁸.
82. Idem.
1. Ex bibl. conventus Loncoviensis. Applicatur studio philosophico PP. RR. Ita est.
 2. Januarius Czarnowski Ref.⁹ Chrystologus Gończ Ref. Joannes Ref.¹⁰
83. LEO Joannes, Historia Prussiae. Brunsbergae 1725. Estr. XXI 176.
1. Ex libris Thomae Joannis Muchowski [przekreślone].
 2. Hic liber donatus est a Perillustri et Adm. Rev... Dno Francisco Neiplichowski [?] Archipresbytero, Decano Christburgensi et Praeposito S. Annae ac Bongardiensi [?] applicatus Conventui nostro Christbugensi.
 3. Pro Conventu Christburgensi RR. PP. Reformatiorum.
84. HISTORIA de vita, martyrio et miraculis s. Joannis Nepomuceni. Praegae 1729.
1. Pro Conventu Graudentinen[si]¹¹ PP. Reformat. Ao 1762.
 2. Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.

⁷ O. Pacyfik Bydłowski ówczesny prowincjał.

⁸ O. Stanisław Jeka, który po zniesieniu klasztoru pracował jako duszpasterz we Francji.

⁹ O. Januarius Czarnowski do zakonu wstąpił w r. 1863 a profesję składał w Łąkach w r. 1872.

¹⁰ Prawdopodobnie o. Jan Mączyński, który wstąpił do zakonu w r. 1860.

¹¹ Wyraz ten później przekreślono i napisano nad nim „Loncoviensi”.

Prawo

85. CONSTITUTIONES Synodi Culmensis et Pomesaniensis editae et promulgatae ab d. Andrea Stanisl. Kostka Załuski. Brunsbergae 1746. Estr. XIV 379.
Adm. Rno Patri Rectori Collegi[i] Thorunensis cum obligatione 3 Missarum per se sive alios absolven. Thomae Kościński 1815.
86. Idem.
1. Ex libris rudi Bernardi Janowski ¹² V. V. C. 1753.
2. Pro Conventu Neoforensi Patrum Ref. 1793.
87. CORPUS Juris Canonici Gregorii XIII iussu editum. 1650.
1. Applicatur studio theologico Patrum Ref. Ita est. fr. Justus Ref. M. P. ¹³
2. Pro Conventu Loncoviensi Patrum Ref.
88. SCHARD Simon, Lexicon juridicum Iuris Romani simul et Pontificii. Coloniae Agripp., apud Joannem Gymnicum, [1582—1596].
Sum ex libris Godofredi Heredenii, Anno 1682 die 30 octobr. Constat 3 flo:
89. INFORTARIUM seu Pandectarum Iuris Civilis. T. II. Lugduni 1569.
Conventus Neoforensis Fratrum Minorum Reformatorum.
90. VASCOTTI Clarus, Enchiridion Iuris Canonici. Romae 1852.
fr. Hipp[o]l[ytus] ¹⁴.
91. Idem.
fr. Laurentius ¹⁵.
92. REIFENSTUEL Anacletus, Jus Canonicum universum. T. IV, V, VI. Maceratae 1755. Schulte III/1 154.
1. Ex libris Antonii Jeleński Parochi Surentensis [?].
2. Applicatur studio Iuris Canonici Patrum Reformatorum. Ita est Fr. Minister Provlis 1870.
93. PIGNATELLI Jacobus, Consultationes canonicae. T. X. Venetiis 1736.
Ex libris Xaveri[i] de Samplawski, Decani Radzinensis.
94. PAGNANI Prosperus, Commentaria in primum librum Decretalium. Venetiis 1742.
1. Hic liber cum... Monasterii Coronoviensis... Anno 1768.
95. PARTITIONES Juris Canonici.
Def.: brak k. tyt. i końca. Druk bibliogr. niezident.
Galli Augustini Praetorii in Jus Canonicum observatio... tabula P. Gre-

¹² Ks. Bernard Janowski w r. 1761 występuje jako „commendarius Culmensis” a od r. 1764 był proboszczem w Kurzętniku, Por. Arch. Diec. Chełm. C. 57 s. 212 nn,

¹³ O. Justus Waśniewski, który był w r. 1862 prowincjałem.

¹⁴ O. Hipolit Górski, który do zakonu wstąpił w r. 1868 a profesję składał w Łąkach w r. 1873.

¹⁵ O. Laurenty Ziarnek, który do reformatów wstąpił w r. 1859 a profesję składał w Łąkach w r. 1863.

gorio Moloscani [?]. [I przekreślone:] Hunc librum omnibus suis piis successoribus... perlegendum concoredit Gallus Augustinus Praeter, salvo orationum pro se factorum [?].

Miscelanea

96. BEYERLINCK Laurentius, Magnum theatrum vitae humanae. T. II. Lugduni, Joannes Antonius Huguetan, 1679.
1. Ex Bibliotheca Conventus Stolcenbergensis 1681.
 2. Ex Bibl. Conventus Neoforensis Ad Prata Mariana PP. Ref.
97. Idem. T. III. Lugduni, J. A. Huguetan et Marcus Antonius Rauaud, 1665.
- Ex libris Grosi Domini Remigiani Kozłowski de Święte Applicatus et dono datus Conventui Neoforensi ad Prata Mariana.
98. Idem. T. IV. Lugduni, J. A. Huguetan, 1679.
- Ex bibl. Conv. Neoforensis ad Prata Mariana Fr. Min. Ref. 1681, 10 Augusti.
99. Idem. T. V. Lugduni, J. A. Huguetan, 1679.
- Proweniencja jak w poprzednim.
100. Idem. T. VI. Lugduni, J. A. Huguetan et M. A. Rauaud, 1665.
- Ex libris Grosi Dni Remigiani Kozłowski de Święte Applicatus et dono datus Conventui Neofor[ensi] ad Prata Mariana PP. Ref.
101. Idem. T. VII, VIII [index].
- Proweniencja jak w poprzednim.
102. BIBLIOTHECA maxima Pontificia. Romae. Joannes Franciscus Buagnus. T. II 1698, VI 1697, VII 1698, XIII 1698, XIV 1698, XV 1698, XIX 1699, XX 1699.
103. Di CASTELLI Joannes Thomas, Italiänisch - französisch — und deutsche Grammatica oder Sprach-meister. Wien 1783.
- Applicatur Bibliothecae Conventus Loncoviensis.
104. ENGELGRAVE Henricus S. J., Coelum empyreum. Pars II. Coloniae Agripp., apud viduam Joannis Busael.
1. Ex libris Laurentii Miziewski P. Rad[zinensis].
 2. Ex libris Eusebii...
 3. Ex libris Joan. Koszewski.
 4. Applicatur Bibliothecae Conv. Loncoviensis PP. Ref. Ita est. Fr. Onuphrus Laskowski Min. Prov.
105. GROBEENDONCQ Carolus de, S. J., De ortu et progressu spiritus politici. Pragae 1666. Backer-Sommervogel III 1841.
1. Ex libris G. [Remigiani?] Kozłowski, Adm. Mariaenburgensis, subdiferi Czern.
 2. Ex libris Grosi Dni Remigiani Kozłowski de Święte Applicatus et datus Conventui Neoforensi Ad Prata Mariana PP. Ref.

106. LAURENTIUS Justinianus, Opera omnia. Coloniae Agrippinae, apud Joannem Vilhelmum Friessem juniorem, 1691.
Ex Bibliotheca Conventus Loncoviensis.
107. [KNAPSKI Gregorius, Thesaurus Polono — Latino — Graecus. Wyd. z XVIII w. Estr. XIX].
Def.: brak początku i końca. Druk bibliogr. niezident.
108. TERENCEIUS Publius, Comoediae sex. Ex recensione Heinsiana. Lipsiae 1711.
Residentia Mariaeburgensis Soc. Jesu.

Z E S T A W I E N I E P O Z Y C J I W E D Ł U G W I E K Ó W

Inkunabuły: 6, 42.

Druki XVI w.: 1, 16, 17, 29—37, 41, 69, 71, 88—91.

Druki XVII w.: 7, 9—15, 18—27, 38, 51, 53, 60, 63, 78, 79, 87, 96—102; 105—107.

Druki XVIII w.: 3, 5, 8, 28, 39, 40, 44—50, 52—54, 61, 65—68, 70, 72, 74—77;
83—86, 92—94, 103, 108.

Druki XIX w.: 2, 4, 55—57, 59, 62, 64, 80—82.

Druki nieoznaczone: 43, 67, 73, 95, 104.

DE BIBLIOTHECA CONVENTUS FRATRUM MINORUM STRICTIORIS OBSERVANTIAE PRATIS MARIANIS IN POMERANIA

S u m m a r i u m

Celeberrimus piarum peregrinationum olim Dioecesis Culmensis locus erant Prata Mariana prope Novum Forum sita ad fluvium Derewenca. Cuius villae ab an. 1624 curam habebant Fratres Minores de Observantia auctores bibliothecae ad monasterium eorum constitutae, quae saeculo XIX 2000 libros possidebat. Anno 1875 summi magistratus Borussiae monasterium ocluserunt, quod septem annis post, una cum templo, incendio deletum est. Factum est, ut e locupleti bibliotheca vix 120 libri, qui nunc Novi Fori domi curionum sunt, asservarentur. Exusta religiosorum bibliotheca imprimis libros de theologia, philosophia, tum de historia tractantes, immo opera praestantissimorum auctorum antiquitatis, exhibebat. Inter libros typis scriptos erant etiam libri incunabulorum, ex quibus duo servata sunt. Superstites Pratensium bibliothecae libri non tanti habentur, ac horum integra supellex. Tamen, qui remanent libri, praebent aliquot volumina rarissimae typographiae quibus fit, ut haec collectio praestantis momenti habeatur.